

Системний огляд наслідків пандемії covid-19 і розширення формату PESTLE аналізу: час сприймати «середовище здоров'я» як окремий вимір

АНОТАЦІЯ. Продумане позиціонування різних внутрішніх і зовнішніх компонентів організації – від бізнес-стратегії до організаційної структури, з метою сприяння досягненню її довгострокових цілей і мети, називають процесом стратегічного узгодження. Щоб цей процес був ефективним, усі стейкхолдери – особливо внутрішні, але також певною мірою і зовнішні, мають розуміти і погоджуватися з цінностями, філософією та стратегічним баченням розвитку організації, а також бути відданими реалізації цього бачення. Від того, наскільки ефективно організація здатна ідентифікувати та сприйняти зміни макросередовища, значною мірою залежить її успіх. На основі сканування середовища на рівні стратегічного управління формуються нові стратегії, які повинні сприяти використанню майбутніх можливостей, і подальший процес тактичного та операційного планування повинен враховувати, як зовнішні зміни спричиняють розбіжності в їхніх очікуваннях. Це зумовлює необхідність періодичної актуалізації інструментарію дослідження макросередовища, котрий використовується організаціями.

У статті досліджено вплив пандемії COVID-19 на світову економіку з використанням макроекономічних орієнтирів. Крім того, розглянуто, як організації по всьому світу можуть використовувати такий дослідницький інструмент у стратегічному управлінні, як проведення PESTLE-аналізу, що дає змогу приділити увагу кожному фактору і макроекономічному аспекту, та в кінцевому підсумку охоплює всю економіку. При цьому особлива увага у статті приділена розширенню аспекта середовища «Здоров'я». Дослідження мало на меті визначити, чи слід розглядати охорону здоров'я як окремий вимір в рамках категорії «Здоров'я» в PESTLE-аналізі з огляду на наслідки поточної пандемії, і якщо так, то які є аргументи за і проти.

Для досягнення поставленої мети дослідження автор провів кабінетне, або вторинне, дослідження, визначивши та проаналізувавши доступні дані з теми дослідження. Було зібрано дані з онлайн-журналів, що стосуються відповідних міністерств охорони здоров'я, і проведено усебічний огляд сучасного стану та впливу середовища охорони здоров'я на основі наявних джерел. У підсумку проведеного аналізу, що завершується дослідженням наслідків пандемії covid-19; автором запропоновано охорону здоров'я розглядати як ще один, додатковий вимір екологічного фактора в PESTLE-аналізі, який безпосередньо впливає на макроекономіку. Поряд з цим, фактори охорони здоров'я недостатньо враховуються в процесі стратегічного планування. У зв'язку з величезним впливом пандемії Covid 19, у процесі стратегічного планування рекомендовано розглядати середовище охорони здоров'я як окремий вимір задля підвищення розуміння середовища та кращого досягнення бажаних цілей і завдань розвитку організацій.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: макроекономіка, covid-19, PESTLE, стратегічне планування, вимір охорони здоров'я

¹ **Вівек Рамакрішнан** – магістр бізнес-адміністрування, асистент лектора Технологічного університету Шрі-Ланки (Падукка, Шрі-Ланка). Сфера наукових інтересів: стратегічний менеджмент та мультиметодні дослідження. Електронна пошта: arvivek46@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5691-6825>

Вступ

Сучасні організації стикаються зі складними економічними умовами, які загострилися через нещодавню світову фінансову кризу та зростаючу кількість доказів катастрофічних змін клімату, що відбуваються безпрецедентно швидко. Міжнародні та національні компанії змушені переосмислювати свою стратегію. Вони повинні оцінити витрати своєї організації та переорієнтувати свої цілі, щоб стратегічно обрати найефективніший метод скорочення витрат². Однак із часом окремі дослідники використовували підходи, включаючи до них демографічні, міжкультурні, етичні та екологічні міркування, що привело до появи таких варіантів, як STEEPLED, DESTEP та SLEPIT³.

PESTLE-аналіз – це термін, який часто використовується і іноді скорочується як PEST-аналіз. Це поняття зустрічається в маркетингових концепціях. Організації використовують цю концепцію, щоб відстежувати зовнішні змінні, які впливають на них. Потім це дослідження зіставляється з внутрішніми сильними і слабкими сторонами компанії за допомогою SWOT-аналізу, який допомагає визначити майбутню сферу діяльності та створити стратегічні стратегії управління⁴. PESTLE-аналіз часто використовується як вичерпна, всебічна вправа зі встановлення фактів, що допомагає організації визначити зовнішні змінні, які можуть вплинути на внутрішній вибір⁵. Визнаючи вплив зовнішніх змінних на організацію, підприємства можуть узгодити свої цілі з ресурсами, при цьому залишаючи достатньо часу для планування, щоб врахувати можливі перешкоди на шляху до реалізації таких стратегій. Вони можуть розробити способи зменшити ризики та підвищити свої шанси⁶. Подібно до того що було сказано раніше, ця концепція також може бути використана в макроекономічному контексті.

Макроекономіка – це галузь економіки, яка вивчає поведінку та ефективність економіки. Макроекономістів цікавлять сукупні економічні показники, такі як безробіття, темпи зростання, валовий внутрішній продукт (ВВП) та інфляція. Макроекономіка вивчає сукупні показники економіки та мікроекономічні змінні, які на них впливають. Уряди та бізнес покладаються на макроекономічні моделі, які допомагають їм у розробці економічної політики та стратегій⁷.

² Issa, T., Chang, V., & Issa, T. (2010, August). Sustainable Business Strategies and PESTEL Framework. *GSTF INTERNATIONAL JOURNAL ON COMPUTING*, 1(1), 73-80. DOI: 10.5176_2010-2283_1.1.13

³ Administrator. (2016, September 18). Scanning the Environment: PESTEL Analysis. Retrieved September 2021, from Business to you.com: <https://www.business-to-you.com/scanning-the-environment-pestel-analysis/>

⁴ Chutipongdech, T. (2022) *Using Thailand Public Airports as a Case Study for Industry Analysis by PESTEL-AHP*. Available at SSRN 4084702.

⁵ Martinez-Contreras, R. M. et al. (2022) "Pestel Analysis and the Porter's Five Forces: An Integrated Model of Strategic Sectors," in *Handbook of Research on Organizational Sustainability in Turbulent Economies*. IGI Global, pp. 292–314.

⁶ Pathak, R. (2021, 15th February). What is PESTLE Analysis? Everything you need to know about it. Retrieved September 2021, from Business Analytics: <https://www.analyticssteps.com/blogs/what-pestle-analysis>

⁷ The Economic Times. (2021, September). Definition of 'Macroeconomics'. Retrieved from <https://economictimes.indiatimes.com/definition/macroeconomics>

Звіт про проведений PESTLE аналіз є цінним інструментом, який необхідно мати під рукою перед початком процесу планування компанії. Цей документ пропонує вищому керівництву компанії багато контекстної інформації про фірму, такої як стратегія бізнесу, позиціонування бренду, цілі зростання та проблемні сфери, які можуть знизити темпи зростання та продуктивність⁸. Дослідження PESTLE дозволяє компаніям виявити потенційно руйнівні зміни в їхніх бізнес-моделях, які можуть суттєво вплинути на майбутнє середовище зайнятості. Організації переживають значні кадрові трансформації. Збільшення розривів у навичках, поява посад, які не існували ще десять років тому, наприклад, IT-відділ, а також скорочення або переміщення робочих місць – це лише деякі з найпомітніших змін у галузях за останні кілька років. Дослідження PESTLE дає змогу отримати велику кількість даних про зовнішні змінні та критично важливу інформацію про ринок. Витративши час на розробку дослідження PESTLE, ви можете допомогти розставити пріоритети в зусиллях компанії для досягнення маркетингових цілей у визначений період.

Крім того, дослідження PESTLE надає критично важливу ринкову інформацію про те, як споживачі реагують на продукт чи послугу. Це дозволяє компаніям приймати обґрунтовані рішення щодо виходу на ринок або виходу з нього, про зміни існуючого продукту, а також про те, коли і що запускати як новий продукт. PESTLE-аналіз – це ефективний метод визначення контексту для змін і концентрації зусиль на сферах, що мають вирішальне значення для успіху цих змін. У цьому випадку PESTLE-аналіз добре працює в поєднанні з SWOT-аналізом. Це дозволяє компанії оцінити можливість та ризики, пов'язані з розвитком ринку праці, такі як дефіцит талантів і навичок робочої сили⁹.

Пандемія створює серйозні ризики для фізичної безпеки, економічної безпеки та інституційної довіри. Ці ризики можуть впливати на когнітивні, емоційні та поведінкові наслідки, пов'язані з прийняттям фінансових рішень, політичною поведінкою та ставленням до інших. Усвідомлення загроз здоров'ю / безпеці, економічному добробуту / статусу та членству в соціальних групах, таких як ідентичність, раса / етнічні групи тощо, може призвести або до звуження турботи про інших (посилення егоцентричних, спрямованих на самозахист думок і поведінки), або до розширення турботи про інших (посилення спрямованості на інших, альтруїстичних і просоціальних думок і поведінки). Крім того, ці загрози можуть сприяти виникненню ворожості до людей, які не належать до кола опіки¹⁰.

Це дослідження має на меті визначити, чи пандемія включила здоров'я як новий вимір факторів середовища до системи PESTLE.

⁸ Madsen, D. Ø. and Grønseth, B. O. (2022) "PESTEL Analysis," in Encyclopedia of Tourism Management and Marketing, Edward Elgar Publishing.

⁹ Pathak, M. (2020). Social, Political and Economic Impact of COVID-19 Pandemic on Assam: A Study. Journal of Critical Reviews, 7(16).

¹⁰ RSF. (2020). Social, Political, Economic, and Psychological Consequences of the COVID-19 Pandemic. Retrieved from Russel Sage Foundation: <https://www.russellsage.org/research/funding/covid-19-pandemic>

У дослідженні використано систематичний огляд, який використовує спеціальні методи для пошуку, відбору та критичної оцінки релевантних первинних досліджень на визначену тему, а потім використовує ці результати для вилучення та аналізу даних із включених досліджень¹¹. Систематичний огляд репрезентує попередні роботи, що описують і оцінюють досліджувані дослідження, але не описує процес пошуку, відбору та оцінки досліджень. Замість цього огляд, обговорення попередніх досліджень і критика прогалин в існуючих знаннях, які дослідники часто використовують для пояснення нових результатів і зосередження уваги на різних втручаннях¹².

У зоні дослідження використано якісний метод для вивчення системи PESTEL. Якісні дослідження зазвичай використовуються для розуміння людського життя та соціального світу шляхом вирішення питань, що стосуються досвіду та вимірів. Суб'єктивні значення, дії та соціальні контексти є основними ідеями якісних досліджень¹³. Для вивчення впливу факторів зовнішнього середовища на структуру PESTEL відібрано наявну літературу про дослідження структури PESTEL до і після глобальної пандемії. Для систематичного огляду необхідно вивчити багато досліджень. У таких умовах не можна нехтувати навіть тими статтями, які не мають анотацій. Включення кількісних досліджень до систематичного огляду займає багато часу. Однак проведення систематичного огляду та метасинтезу якісних досліджень є корисною, але вимогливою діяльністю, яка потребує достатнього часу та ресурсів. Деякі рекомендації можуть полегшити такі процеси¹⁴. Для якісних досліджень були розглянуті ділові, новинні вебсайти та глобальний бізнес, звіти про проекти, бази даних і журнальні статті, опубліковані англійською мовою в Google Scholar, Research Gate та SAGE. Ключові слова, такі як PESTEL, фактори середовища, вплив на бізнес, covid-19 та бізнес, а також критерії відбору джерел даних для вибору пандемії та здоров'я аналізуються за допомогою ключових слів. Потім було детально проаналізовано лише екологічний фактор у рамках PESTEL, щоб досягти мети дослідження.

Компоненти PESTLE

Система PESTLE – це "мнемоніка, що використовується в стратегічному управлінні для агрегування змінних макросередовища, щоб допомогти стратегам у визначенні широких можливостей і небезпек". Система PESTLE досліджує зовнішнє бізнес-середовище, щоб краще зрозуміти

¹¹ Aromataris, E., & Pearson, A. (2014). The systematic review: an overview. *AJN The American Journal of Nursing*, 114(3), 53-58.

¹² Denyer, D. and Tranfield, D., 2009. Producing a systematic review

¹³ Fossey, E., Harvey, C., Mcdermott, F., & Davidson, L. (2002, December 01). Understanding and Evaluating Qualitative Research. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 36(6), 717-732. DOI: <https://doi.org/10.1046/j.1440-1614.2002.01100.x>

¹⁴ Jones, M. L. (2004, 07th October). Application of systematic review methods to qualitative research: practical issues. *Leading Global Nursing Research*, 48(3), 271-278. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2004.03196.x>

"загальну картину, в якій працює організація, що дозволяє їй використовувати можливості та пом'якшувати ризики, пов'язані з бізнес-операціями компанії¹⁵. PESTLE – це аббревіатура, що позначає політичні, економічні, соціальні, технологічні, правові та екологічні фактори. Вона може бути обмежена PEST, або можуть бути включені інші категорії, залежно від компанії (наприклад, етичні). PESTLE-аналіз є значно поглибленим варіантом SWOT-аналізу¹⁶.

Огляд компонентів PESTLE-факторів

Р – Політичні фактори включають урядові правила та юридичні вимоги, яких організації повинні дотримуватися. Компанії повинні розглядати закони і правила своєї країни з політичної позиції¹⁷. Податкова політика, закони про охорону навколишнього середовища, торговельні обмеження та реформи, тарифи та політична стабільність – усе це вважається політичними питаннями. Ці змінні впливають на рівень, до якого уряд може впливати на галузь або бізнес. Наприклад, уряд може запровадити нові податкові зміни, які змінять всю структуру доходів бізнесу. Митна політика та експортні субсидії – два приклади тарифних торговельних бар'єрів, які можуть обтяжувати діяльність компанії. Водночас нетарифні торговельні перешкоди включають встановлення мінімальних імпорتنих цін, а також експортні заборони та обмеження¹⁸.

Сюди входять урядова політика, політична стабільність чи нестабільність, корупція, зовнішньоторговельна політика, податкова політика, трудове законодавство, закони про охорону довкілля та торговельні обмеження. Крім того, уряд може суттєво впливати на систему освіти, інфраструктуру та законодавство у сфері охорони здоров'я. Усі ці змінні необхідно враховувати під час визначення привабливості перспективного ринку¹⁹.

Е – Економічний елемент пов'язаний з питаннями витрат організації²⁰. Економічні змінні включають економічне зростання / падіння, процентні ставки, курси обміну валют, інфляцію та ставки заробітної плати, мінімальну заробітну плату, тривалість робочого дня, місцевий та національний рівень безробіття, доступність кредитів та вартість життя. Ці змінні є важливими факторами успіху економіки, оскільки вони безпосередньо впливають на бізнес і мають довгострокові наслідки. Наприклад, підвищення рівня інфляції в будь-якій економіці вплине на те, як

¹⁵ Issa, T., Chang, V., & Issa, T. (2010, August). Sustainable Business Strategies and PESTEL Framework. *GSTF INTERNATIONAL JOURNAL ON COMPUTING*, 1(1), 73-80. DOI: 10.5176_2010-2283_1.1.13

¹⁶ Pathak, R. (2021, 15th February). What is PESTLE Analysis? Everything you need to know about it. Retrieved September 2021, from Business Analytics: <https://www.analyticssteps.com/blogs/what-pestle-analysis>

¹⁷ Issa, T., Chang, V., & Issa, T. (2010, August). Sustainable Business Strategies and PESTEL Framework. *GSTF INTERNATIONAL JOURNAL ON COMPUTING*, 1(1), 73-80. DOI: 10.5176_2010-2283_1.1.13

¹⁸ Pathak, R. (2021, 15th February). What is PESTLE Analysis? Everything you need to know about it. Retrieved September 2021, from Business Analytics: <https://www.analyticssteps.com/blogs/what-pestle-analysis>

¹⁹ Administrator. (2016, September 18). Scanning the Environment: PESTEL Analysis. Retrieved September 2021, from Business to you.com: <https://www.business-to-you.com/scanning-the-environment-pestel-analysis/>

²⁰ Issa, T., Chang, V., & Issa, T. (2010, August). Sustainable Business Strategies and PESTEL Framework. *GSTF INTERNATIONAL JOURNAL ON COMPUTING*, 1(1), 73-80. DOI: 10.5176_2010-2283_1.1.13

бізнес формує ціни на свої товари та послуги. Така гіпотетична поведінка також вплине на купівельну спроможність споживачів і може змінити динаміку попиту/пропозиції в економіці²¹. Економічні змінні впливають на ефективність економіки.

С – Соціальна складова впливає на розвиток бізнесу²². Культурні стандарти та очікування, обізнаність про здоров'я, темпи зростання населення, віковий розподіл, кар'єрні прагнення, здоров'я та безпека – все це приклади соціальних змінних. Цей компонент загального середовища відображає демографічні, нормативні, звичаєві та ціннісні характеристики населення, серед якого працює організація. Сюди входять такі демографічні фактори, як темпи зростання населення, віковий розподіл, розподіл статків, ставлення до кар'єри, а також увага до безпеки, обізнаність про здоров'я, стиль життя та культурні перешкоди. Ці характеристики є особливо важливими для маркетингологів, коли вони орієнтуються на конкретних споживачів. Крім того, соціальний компонент малює картину праці корінних жителів та їхню готовність працювати за несприятливих обставин²³.

Ці змінні дозволяють компаніям ефективніше розробляти свою маркетингову аналітику та стратегію. Наприклад, на індійському ринку часто спостерігається сплеск попиту на автомобілі наприкінці року, що пов'язано з сезоном відпусток. Ці характеристики особливо актуальні для маркетингологів, які намагаються орієнтуватися на конкретних споживачів. Крім того, вони наголошують на місцевій робочій силі та її готовності працювати в специфічних умовах²⁴.

Т – цей фактор стосується технологій досягнення виняткової продуктивності за найнижчих можливих витрат, і фірма завжди може втратити свій бізнес конкуренту, який надає кращі послуги або має дешевші витрати²⁵. Технологічні аспекти – це прогрес і прориви в технологіях. Ці змінні впливають на діяльність організації.

У технологічному секторі створюються численні нові досягнення, такі як штучний інтелект (ШІ), інтернет речей (IoT), машинне навчання та глибоке навчання. Якщо бізнес не встигає за цим трендом, він ризикує втратити свою частку ринку. Дослідження PESTLE враховує різноманітні технічні змінні, включаючи темпи технологічного розвитку, еволюцію інфраструктури, а також будь-які урядові чи інституційні дослідження²⁶.

²¹ Pathak, R. (2021, 15th February). What is PESTLE Analysis? Everything you need to know about it. Retrieved September 2021, from Business Analytics: <https://www.analyticssteps.com/blogs/what-pestle-analysis>

²² Issa, T., Chang, V., & Issa, T. (2010, August). Sustainable Business Strategies and PESTEL Framework. GSTF INTERNATIONAL JOURNAL ON COMPUTING, 1(1), 73-80. DOI: 10.5176_2010-2283_1.1.13

²³ Administrator. (2016, September 18). Scanning the Environment: PESTEL Analysis. Retrieved September 2021, from Business to you.com: <https://www.business-to-you.com/scanning-the-environment-pestel-analysis/>

²⁴ Pathak, R. (2021, 15th February). What is PESTLE Analysis? Everything you need to know about it. Retrieved September 2021, from Business Analytics: <https://www.analyticssteps.com/blogs/what-pestle-analysis>

²⁵ Issa, T., Chang, V., & Issa, T. (2010, August). Sustainable Business Strategies and PESTEL Framework. GSTF INTERNATIONAL JOURNAL ON COMPUTING, 1(1), 73-80. DOI: 10.5176_2010-2283_1.1.13

²⁶ Pathak, R. (2021, 15th February). What is PESTLE Analysis? Everything you need to know about it. Retrieved September 2021, from Business Analytics: <https://www.analyticssteps.com/blogs/what-pestle-analysis>

Крім того, технологічний компонент охоплює технічні стимули, рівень інновацій, автоматизації, науково-дослідну діяльність, технологічні зміни та рівень технологічної обізнаності ринку. Ці змінні можуть впливати на рішення про входження в певні сектори або виходу з них, запуску або припинення виробництва певних товарів, а також аутсорсингу виробничих операцій в інші країни. Залишаючись в курсі технологічних розробок, бізнес може уникнути витрачання значної частини свого бюджету на створення технології, яка дуже швидко застаріє через революційні технічні досягнення в інших галузях²⁷.

Л – Зміни в законодавстві, що впливають на зайнятість, доступ до матеріалів, квот, ресурсів, імпорту / експорту та податків, вважаються юридичними аспектами. Ці змінні мають як зовнішні, так і внутрішні компоненти. Конкретні закони впливають на бізнес-клімат країни. Окрім цих законів / правил, підприємства мають внутрішні правила та інструкції, яких повинні дотримуватися працівники. Отже, правовий аналіз розглядає обидві перспективи і відповідно формулює рішення²⁸. Хоча деякі з цих змінних перетинаються з політичними міркуваннями, вони включають більш конкретне законодавство, таке як антидискримінаційні закони, трудове законодавство, закони про захист прав споживачів, закони про авторське право і патенти, а також закони про охорону праці та техніку безпеки. Очевидно, що бізнес повинен розуміти, що є і що не є законним для ефективного та етичного ведення бізнесу²⁹. Коли бізнес працює по всьому світу, це стає набагато складнішим, оскільки кожна країна має свої закони та правила. Крім того, компанія повинна бути поінформована про будь-які зміни в законодавстві та їхній вплив на майбутню діяльність. Сьогодні більшість компаній підтримують тісні зв'язки зі своїми юридичними відділами.

Е – Зі зростанням обізнаності про екологічні проблеми, що посилюється тиском з боку борців зі зміною клімату, від бізнесу все частіше очікують, що він відіграватиме активнішу роль у досягненні сталого розвитку. Однак визначення цієї нової позиції є значною проблемою для бізнесу, оскільки він повинен збалансувати економічні, екологічні та соціальні показники. Менеджери повинні кількісно оцінити взаємозв'язок між екологічною діяльністю та фінансовими показниками, щоб включити концепції сталого розвитку в плани своєї компанії та допомогти у виборі розподілу ресурсів³⁰. Ці елементи в першу чергу стосуються впливу на навколишнє середовище та екологічних факторів. До них належать пра-

²⁷ Administrator. (2016, September 18). Scanning the Environment: PESTEL Analysis. Retrieved September 2021, from Business to you.com:

²⁸ Pathak, R. (2021, 15th February). What is PESTLE Analysis? Everything you need to know about it. Retrieved September 2021, from Business Analytics: <https://www.analyticssteps.com/blogs/what-pestle-analysis>

²⁹ Wafula, W. N. (2022) *Strategic Management Practices and Organizational Culture Among Microfinance Institutions in Kenya* (Doctoral dissertation, university of Nairobi).

³⁰ Issa, T., Chang, V., & Issa, T. (2010, August). Sustainable Business Strategies and PESTEL Framework. GSTF INTERNATIONAL JOURNAL ON COMPUTING, 1(1), 73-80. DOI: 10.5176_2010-2283_1.1.13

вила, що регулюють утилізацію сміття, збереження довкілля та використання енергії, і це лише деякі з них.

Цей компонент PESTLE має вирішальне значення для конкретних секторів, особливо для туризму, сільського господарства та фермерства. Глобальне потепління та зростаюча потреба у сталих ресурсах; етичне сорсинг (на місцевому та національному рівнях, включаючи розвідку ланцюгів постачання) змусили кожен бізнес звернути увагу на екологічні проблеми. Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) стала обов'язковою для бізнесу³¹.

Останнім часом екологічні питання набули особливого значення. Вони стали необхідними через зростаючий дефіцит сировинних ресурсів, встановлені урядом цілі щодо забруднення та вуглецевого сліду. Ці змінні включають екологічні та природоохоронні питання, такі як погода, клімат, екологічні компенсації та зміна клімату, які можуть непропорційно впливати на туризм, сільське господарство та страховий сектор. Крім того, зростаючі знання про можливі наслідки зміни клімату впливають на те, як функціонує бізнес і які товари він пропонує. Це привело до того, що все більше підприємств долучаються до КСВ та екологічних ініціатив³².

Вплив covid-19 на фактори середовища

Політичні фактори

Алкоголь, марихуана та інші підконтрольні речовини – це лише деякі з ринків, які в Сполучених Штатах жорстко регулюються. Зміни ринкових обставин веде до більш креативних, підприємницьких рішень на менш регульованих ринках. На цих жорстко регульованих ринках швидкі зміни, спричинені пандемією та пов'язані з ними дії відкривають вікно в переплетення політичних втручань, які відбулися, коли уряди змінили кілька нормативних актів, що впливають на легкість входу на ринок. Ми демонструємо, як подібна криза – пандемія – може привести до посилення або послаблення регуляторних режимів у високорегульованих секторах залежно від політичних міркувань³³. Криза може стати каталізатором скасування або скорочення поточної політики, що згодом може спричинити значні перешкоди у процесі відновлення (за умови, що на заваді не стане потужна опозиційна група інтересів).

Пандемія виявила недоліки нормативно-правової бази, що регулює обіг рецептурних та нелегальних ліків. Завдяки розширенню доступу до

³¹ Pathak, R. (2021, 15th February). What is PESTLE Analysis? Everything you need to know about it. Retrieved September 2021, from Business Analytics: <https://www.analyticssteps.com/blogs/what-pestle-analysis>

³² Administrator. (2016, September 18). Scanning the Environment: PESTEL Analysis. Retrieved September 2021, from Business to you.com:

³³ Lauren Villa, M. P. H. (2016) Marijuana vs alcohol, Drugabuse.com. Available at: <https://drugabuse.com/blog/marijuana-vs-alcohol/> (Accessed: October 15, 2022).

лікування розладів, пов'язаних із вживанням наркотиків, зусилля з дерегуляції пом'якшили шкідливі наслідки зростання вживання наркотичних речовин під час пандемії. Однак зі зростанням рівня вживання наркотиків з'являється ще більше негативних наслідків. Домашнє насильство, жорстоке поводження з дітьми та напади зменшуються у відповідь на підвищення цін на алкоголь³⁴. Мета-аналіз кількісно оцінює статистично значущий та економічно вагомий вплив цін на алкоголь на травматизм, насильство, дорожньо-транспортні пригоди, ІПСШ, злочинність та інші види вживання наркотиків. Хоча травматизм і збитки, пов'язані з насильством, зростають зі збільшенням вживання алкоголю та інших наркотиків, політикам важко керувати складною регуляторною системою, в якій діють особливі інтереси та існують інформаційні прогалини, пов'язані з політикою. Спрощення доступу споживачів до високоякісних товарів шляхом надання підприємцям можливості постачати клієнтам потрібні їм товари та спрощення доступу до лікування для людей, які борються з розладами, пов'язаними зі вживанням наркотиків, безумовно, покращить кілька результатів у сфері громадського здоров'я³⁵.

Хоча священнослужителі в Ірані співпрацювали, радячи громадам залишатися вдома і дотримуватися урядової політики ізоляції, а також виконувати релігійні обов'язки, такі як п'ятнична молитва вдома, більшість людей прислухалися до їхніх порад, незважаючи на їхнє голосне невдоволення таким проханням. Суперечлива позиція іранської адміністрації полягала в тому, що громадськість не брала участь у кампанії придушення, а уряд не забороняв відвідувати місця паломництва. Це призвело до швидкого поширення covid-19 регіонами Ірану через неефективні заходи уряду щодо запобігання передачі хвороби. Найпомітнішою особливістю є те, що цю проблему спочатку локалізували, а потім почали вирішувати і контролювати лише після того, як було завдано основної шкоди.

Друга складність полягала в діагностиці осіб, хворих на цю хворобу; ті, хто мав позитивні результати полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР), вважалися хворими, але ті, хто мав симптоми, не були зареєстровані на комп'ютерній томографії (КТ), що призвело до розбіжностей між офіційними та фактичними даними³⁶.

Covid-19 мав значний вплив на національну та міжнародну політику. У зв'язку з появою вірусу covid-19 деякі уряди / правлячі партії виглядали дуже стурбованими, тоді як інші використовували пандемію як можливість для отримання політичних переваг. Численні індустриально

³⁴ Preuss, C. V., Kalava, A. and King, K. C. (2022) "Prescription of controlled substances: Benefits and risks," in StatPearls [Internet]. StatPearls Publishing.

³⁵ Redford, A., & Dills, A. K. (2021, January). The Political Economy of Drug and Alcohol Regulation During the COVID-19 Pandemic. Forthcoming Southern Economics Journal. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3728996>

³⁶ Lebni, J. Y., Abbas, J., Moradi, F., Salahshoor, M. R., Chaboksavar, F., Irandoost, S. F., Ziapour, A. (2020, July). How the COVID-19 pandemic affected economic, social, political, and cultural factors: A lesson from Iran. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(3), 298-300. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020764020939984>

розвинені країни та країни, що розвиваються, швидко оголосили національні кризи в галузі охорони здоров'я у відповідь на рекомендації компетентних медичних експертів. Згідно зі звітом Центру ООН з громадянських і політичних прав, 84 країни оголосили надзвичайний стан у відповідь на пандемію. Крім того, у дослідженні зазначається, що правлячі партії деяких країн зловживають державним апаратом задля політичної вигоди, суворо забороняючи широкомасштабні рухи протесту. Демократично обрані лідери деяких країн стають авторитарними, використовуючи свої повноваження. Організація "Репортери без кордонів" зазначає, що у 38 країнах світу свобода преси обмежена, що репортери стикаються зі словесними нападками у США та Бразилії, а в таких країнах, як Алжир, Йорданія та Зімбабве деякі журналісти потрапляють до в'язниці. Також covid-19 вплинув на вибори в кількох країнах світу. За даними Міжнародної фундації виборчих систем (IFES), 61 країна і вісім територій відклали свої вибори, тобто загалом 106 виборів було відкладено через covid-19. Спалах covid-19 також спричинив значну напруженість у міжнародній політиці. Через поширення вірусу виникли численні перешкоди у зовнішніх зв'язках деяких країн.

Напруженість у відносинах між двома найбільшими економіками світу – Сполученими Штатами і Китаєм, досягла рекордного рівня після того, як американський уряд розкритикував дії китайського уряду з ліквідації наслідків спалаху хвороби, яка, за твердженням американців, виникла в лабораторії в Ухані, Китай. Крім того, Дональд Трамп, тодішній президент США, сумнозвісно назвав covid-19 "китайським вірусом", ігноруючи заперечення громадських активістів, які вважали таку поведінку жалюгідною та дискримінаційною. Дональд Трамп пообіцяв подати до суду на китайський уряд за збитки, завдані пандемією. Китайська влада категорично заперечила заяву екс-президента Дональда Трампа і звинуватила Америку у виникненні цієї пандемії. Міністерство закордонних справ Китаю однозначно заявило, що американські військові винні у спалаху covid-19. Через вірусну пандемію Китай зазнав критики з боку кількох інших країн, окрім Америки, зокрема Бразилії, Австралії та Франції. За словами бразильського політика Едуардо Болсонару, комуністична партія Китаю несе відповідальність за пандемію covid-19³⁷.

Виявлення першого випадку covid-19 у Шрі-Ланці в березні 2020 р. спонукало уряд цієї країни негайно запровадити обережну політичну реакцію та ізолювати всю країну, головною метою якої було обмеження мобільності людей, щоб захистити життя від потенційного впливу вірусу на осіб із супутніми захворюваннями. Ця стратегія ефективно стримувала пандемію, оскільки кількість зареєстрованих випадків захворювання та смертей була мінімальною. Однак програма мала негативний вплив на

³⁷ Pathak, M. (2020). Social, Political and Economic Impact of COVID-19 Pandemic on Assam: A Study. *Journal of Critical Reviews*, 7(16).

економіку. Вивчаючи щомісячні дані в рамках одновимірного моделювання, це дослідження визначило, що пандемія вплинула на експортну та імпорتنу торгівлю країни в березні, квітні та травні 2020 р. Розширюючи дослідження до другої хвилі, яка може завершитися в грудні 2020 р. Дослідження прогнозує, що загальний обсяг експорту та імпорту країни скоротиться на 67 і 45 % відповідно, оскільки пандемія порушує поведінкові моделі різних компонентів експорту та імпорту країни. Пасивна реакція уряду на другу хвилю covid-19 була спрямована на підтримку економічної активності під час пандемії. З іншого боку, якщо ця стратегія призведе до поширення пандемії на рівні громад, то, оскільки тривалість життя вірусу стає нескінченною, це призведе до масштабного та тривалого негативного впливу на міжнародну торгівлю та економіку³⁸.

Економічні фактори

Фінансова неспроможність Ірану захистити країну під час карантину виявилася недостатньою, що призвело до втрати засобів до існування для багатьох людей, які зазвичай заробляють на життя і залишаються активними в численних жвавих районах і комерційних центрах. З огляду на нинішній економічний спад в Ірані, витрачання частини бюджету на вирішення поточних проблем, спричинених covid-19, ризикує втягнути країну в чергову майбутню кризу в ланцюгу постачання товарів першої необхідності. Подальше виснаження валютних резервів, зростання безробіття і зрештою – більша інфляція³⁹.

Серед інших важливих факторів, що входять до цієї категорії, – кредитний ліміт сектору охорони здоров'я на постачання медичного обладнання⁴⁰. Втрата робочих місць прискорилося до рівня, небаченого з часів Великої депресії, і очікується, що в перші два квартали 2020 р. економічне виробництво скоротиться більше, ніж під час Великої рецесії 2008/2009 рр. Конгрес ухвалив значне стимулююче законодавство, але воно виявилось недостатнім з огляду на зношену систему соціального захисту, через що мільйони сімей ледве зводять кінці з кінцями без оплачуваних лікарняних / відпусток по догляду за дитиною чи медичного страхування.

Крім того, фінансоване урядом дослідження з оцінки економічних наслідків covid-19 показало, що ця пандемія матиме негативний вплив на життя та засоби до існування ассамського народу. Близько половини населення штату опиниться за межею бідності через цю світову катастрофу. Згідно з цим дослідженням економіки Ассаму близько 67 млн людей

³⁸ Bandaranayake, S. (2021). The Impact of COVID-19 on Sri Lanka's economy. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3911792>

³⁹ Amiri, H. (2020) Iran: 2021-22 budget bill and economic crisis, Iran Focus. Available at: <https://iranfocus.com/economy/45615-iran-2021-22-budget-bill-and-economic-crisis/> (Accessed: October 15, 2022).

⁴⁰ Lebni, J. Y., Abbas, J., Moradi, F., Salahshoor, M. R., Chaboksavar, F., Irandoost, S. F., Ziapour, A. (2020, July). How the COVID-19 pandemic affected economic, social, political, and cultural factors: A lesson from Iran. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(3), 298-300. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020764020939984>

матимуть труднощі із зароблянням на життя. Крім того, в цьому дослідженні йдеться про те, що рівень безробіття в Ассамі швидко зросте через поширення захворюваності через вірус. Крім того, рівень безробіття в економіці зросте до 27 % з нинішнього рівня 8 %⁴¹.

З позицій економіки та добробуту суспільства уряд Шрі-Ланки оголосив про пакет стимулів для МСП, на який уряд виділив 50 млрд ланкійських рупій (приблизно 270 млн дол. США). Пакет стимулів включав кредит на поповнення обігових коштів у розмірі до 25 млн ланкійських рупій (близько 135 тис. дол. США), спрямований на підприємства з річним доходом менше від 1 млрд ланкійських рупій (приблизно 5,4 млн дол. США). Коли близько 45 тис. компаній приватного сектору подали заявки на отримання кредиту, уряд визнав, що виділених 50 млрд словацьких крон недостатньо, щоб задовольнити попит. Як наслідок, уряд збільшив бюджетні асигнування до 150 млрд словацьких крон (приблизно 810 млн дол. США).

Однак дослідження пакетів стимулів, що застосовувалися у 18 інших країнах, показало, що програма стимулювання уряду України була недостатньою порівняно з середнім показником 3,5 % ВВП, що виділяється на пакети стимулів в інших країнах⁴². Було частково списано заборгованість МСП зі сплати податку на прибуток, пом'якшено умови сплати та припинено судові переслідування неплатників. Крім того, уряд запровадив мораторій на виплату кредитів, який включав шестимісячний мораторій на виплату боргів для постраждалих галузей, таких як туризм, текстильна промисловість, плантації та інформаційні технології, а також для малих і середніх підприємств. Як зазначалося раніше, уряд Шрі-Ланки також запропонував стипендію у розмірі 5 тис. ланкійських крон малозабезпеченим сім'ям та економічно вразливим верствам населення, таким як поденні робітники. Уряд встановив максимальну роздрібну ціну на деякі товари першої необхідності та створив фонд для стабілізації цін на бензин⁴³.

Пандемія суттєво порушила звичну часову структуру вартості експорту: у березні 2020 р. обсяги поставок впали на 34 % порівняно з попереднім місяцем, а у квітні – на 57 %. Вартісні обсяги експорту в березні та квітні зменшилися приблизно на 71 % порівняно з лютим 2020 р. Індекс обсягу експорту, який вимірює загальний обсяг експорту країни, продемонстрував значне падіння в березні та квітні, а потім поступово відновився⁴⁴.

⁴¹ Pathak, M. (2020). Social, Political and Economic Impact of COVID-19 Pandemic on Assam: A Study. *Journal of Critical Reviews*, 7(16).

⁴² Amaratunga, D., Fernando, N., Haigh, R., & Jayasinghe, N. (2020, December 8). The COVID-19 outbreak in Sri Lanka: A synoptic analysis focusing on trends, impacts, risks, and science-policy interaction processes. *Progress in Disaster Science*. DOI: DOI: 10.1016/j.pdisas.2020.100133

⁴³ Amaratunga, D., Fernando, N., Haigh, R., & Jayasinghe, N. (2020, December 8). The COVID-19 outbreak in Sri Lanka: A synoptic analysis focusing on trends, impacts, risks, and science-policy interaction processes. *Progress in Disaster Science*. DOI: DOI: 10.1016/j.pdisas.2020.100133

⁴⁴ Ugarte, R. (2021) "When a pandemic disrupts the export of people," *Items*, 5 August. Available at: <https://items.ssrc.org/covid-19->

Прийняття рішучої стратегії захисту економічної діяльності може бути надто ризикованим, оскільки це посилить вплив пандемії на її поширення. Друга хвиля пандемії свідчить про те, що хвороба поширилася на все населення, внаслідок чого щодня надходять повідомлення про нові випадки захворювання та смертельні випадки. Поширення серед населення, безумовно, подовжить час життя вірусу і тривалість шоку, що призведе до тривалого негативного впливу на економіку⁴⁵.

Соціальні фактори

Хоча більшість людей дотримувалися заходів самоізоляції вдома, емпатія та близькість між членами сім'ї розвинулися в ширшому масштабі. Однак ці соціальні змінні підірвали сімейні зв'язки, що призвело до зростання психічних розладів і насильства через посилення міжособистісних, вербальних і фізичних конфліктів.

Тривале перебування вдома може призвести до меланхолії, млявості та загострення вже наявних захворювань, таких як гіпертонія, стрес і тривожність. Другою соціальною проблемою є недостатнє споживання антисептиків у побуті, що призводить до додаткових ускладнень, таких як ураження дихальної системи. Люди відреагували на цю пандемію і розвинули підвищену чутливість до взаємодії з іншими людьми⁴⁶.

Щоб продемонструвати системний характер ризику, пандемія covid-19 швидко перетворилася з катастрофи у сфері охорони здоров'я на соціальну та економічну катастрофу, що призвела до низки негативних економічних та соціальних наслідків по всій країні. Наприклад, ВВП Шрі-Ланки, який, як очікувалося, мав зростати на 4,5–5 % після нападу у Великодню неділю в 2019 р., коли пандемія вразила країну, за прогнозами, зростає лише на 2,2 %. Локдаун негативно вплинув на найважливіші економічні сектори країни, зокрема виробництво та сферу послуг. Зокрема, туристична галузь, яка є критично важливим сектором послуг у країні, становить близько 5 % ВВП. Однак через глобальні обмеження на подорожі, запроваджені під час пандемії, кількість туристичних відвідин до країни впала на 71 % у березні 2020 р., а в наступні місяці – квітні, травні та червні – взагалі була відсутня. Аналогічно, індекс менеджерів із закупівель у виробничому секторі (PMI), який у січні 2020 р. становив 54, у квітні 2020 р. впав до 24,2 через скорочення нових замовлень, обсягів виробництва та зайнятості. Крім того, промисловий експорт скоротився на 74 % у річному обчисленні, а експорт сільськогосподарської продукції зменшився на 32 %, що завдало шкоди експортним прибуткам країни⁴⁷.

⁴⁵ Bandaranayake, S. (2021). The Impact of COVID-19 on Sri Lanka's economy. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3911792>

⁴⁶ Lebni, J. Y., Abbas, J., Moradi, F., Salahshoor, M. R., Chaboksavar, F., Irandoost, S. F., Ziapour, A. (2020, July). How the COVID-19 pandemic affected economic, social, political, and cultural factors: A lesson from Iran. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(3), 298-300. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020764020939984>

⁴⁷ Amaratunga, D., Fernando, N., Haigh, R., & Jayasinghe, N. (2020, December 8). The COVID-19 outbreak in Sri Lanka: A synoptic analysis focusing on trends, impacts, risks, and science-policy interaction processes. *Progress in Disaster Science*. DOI: DOI: 10.1016/j.pdisas.2020.100133

Приватні грошові перекази, які надсилають до Шрі-Ланки трудові мігранти, роблять значний внесок у валютні надходження країни. Наприклад, приватні грошові перекази трудових мігрантів становлять 63 % загального прибутку країни від експорту. Однак у квітні 2020 р. грошові перекази від найманих працівників скоротилися на 32 %, що негативно вплинуло на валютні надходження країни⁴⁸.

Аналогічно нещодавнє дослідження ринку праці 2764 підприємств приватного сектору показало, що протягом усього періоду пандемії 1465 підприємств були повністю закриті, 1025 компаній працювали на максимальній або близькій до неї потужності, і лише 94 підприємства працювали на повну потужність. З опитаних підприємств 1084 не могли виплачувати заробітну плату своїм працівникам протягом усього періоду пандемії в країні. Зростання безробіття, відсутність гарантій зайнятості та скорочення заробітної плати – все це призвело до занепокоєння та економічного стресу серед працюючих в економіці⁴⁹.

Пандемія мала руйнівний вплив на МСП і неформальний сектор, особливо на поденних працівників. Щоб проілюструвати цей аргумент, більшість МСП у Шрі-Ланці стикнулися з проблемами через брак матеріалів, необхідних для продовження виробництва або надання послуг, зниження внутрішнього та світового попиту на їхні товари, а також труднощі з погашенням кредитів⁵⁰.

Одне з найгостріших занепокоєнь щодо соціальних наслідків пандемії – переривання освітньої діяльності. Карантинні обмеження, запроваджені у відповідь на вимоги соціального дистанціювання, призвели до закриття початкових, середніх і вищих навчальних закладів, таких як школи, університети та допоміжні курси. У відповідь уряд Великої Британії підтримував продовження освітніх онлайн-пропозицій. Хоча онлайн-освіта була б найпростішим рішенням, пандемія оголила проблему: вона поглибила нерівність у доступі до освіти. Вона спричинила соціальні заворушення, оскільки певні групи населення, особливо ті, що живуть у сільській місцевості, не мали доступу до засобів та інфраструктури, необхідних для онлайн-навчання⁵¹.

Іншим важливим соціальним наслідком є стигматизація демографічних груп, які перебувають у відкритому доступі для громадськості. Певні групи населення, а саме працівники сфери охорони здоров'я та ті, хто

⁴⁸ Amaratunga, D., Fernando, N., Haigh, R., & Jayasinghe, N. (2020, December 8). The COVID-19 outbreak in Sri Lanka: A synoptic analysis focusing on trends, impacts, risks, and science-policy interaction processes. *Progress in Disaster Science*. DOI: DOI: 10.1016/j.pdisas.2020.100133

⁴⁹ Amaratunga, D., Fernando, N., Haigh, R., & Jayasinghe, N. (2020, December 8). The COVID-19 outbreak in Sri Lanka: A synoptic analysis focusing on trends, impacts, risks, and science-policy interaction processes. *Progress in Disaster Science*. DOI: DOI: 10.1016/j.pdisas.2020.100133

⁵⁰ Amaratunga, D., Fernando, N., Haigh, R., & Jayasinghe, N. (2020, December 8). The COVID-19 outbreak in Sri Lanka: A synoptic analysis focusing on trends, impacts, risks, and science-policy interaction processes. *Progress in Disaster Science*. DOI: DOI: 10.1016/j.pdisas.2020.100133

⁵¹ Amaratunga, D., Fernando, N., Haigh, R., & Jayasinghe, N. (2020, December 8). The COVID-19 outbreak in Sri Lanka: A synoptic analysis focusing on trends, impacts, risks, and science-policy interaction processes. *Progress in Disaster Science*. DOI: DOI: 10.1016/j.pdisas.2020.100133

працював на прилавках супермаркетів, зазнали стигматизації у своїх громадах, оскільки вони надавали життєво важливі послуги, незважаючи на пандемію в країні, і тому розглядалися як потенційні переносники хвороб⁵².

Юридичні фактори

Відсутність залучення приватного сектору до надання напівклінічних послуг (лабораторних і рентгенологічних) в амбулаторіях та стаціонарних відділеннях для пацієнтів з covid-19 у лікарнях свідчить про відсутність чітких і визначених правил у цій сфері. Крім того, неналежне та необережне використання населенням дезінфікуючих засобів у місті, а також відсутність належного моніторингу з боку уповноважених осіб, завдає шкоди навколишньому середовищу та руйнує громадське майно, наприклад, машини та картки банкоматів⁵³.

Результати та дискусійні питання щодо структури PESTLE-аналізу

Сканування зовнішнього середовища та вплив наслідків пандемії covid-19 на навколишнє середовище

Соціальна ізоляція, дистанційна робота та різниця між "основними" та "другорядними" працівниками мали різний вплив на працівників залежно від їхньої статі, раси / етнічного походження, рівня освіти та професії. Найуразливіші групи населення стикаються з більшими небезпеками, зокрема низькооплачувані працівники, люди похилого віку, ті, хто має хронічні проблеми зі здоров'ям, а також ті, хто проживає в тісних приміщеннях, таких як в'язниці або імміграційні центри утримання. Багато низькооплачуваних працівників сфери послуг з більшою ймовірністю втратять роботу назавжди або повернуться до неї повільніше, ніж високооплачувані працівники інших секторів. Пандемія раптово зупинила стандартні моделі соціальних контактів, які стимулювали економічну та соціальну активність. Більшість населення зазнала перерв у повсякденному ритмі через вимушену соціальну дистанцію, з можливістю ще більших перерв у роботі, навчанні, соціальних та сімейних зв'язках. Як наслідок, інфраструктура освіти, охорони здоров'я, соціальних служб, релігійних організацій, уряду, кримінальної юстиції та правосуддя були змушені швидко змінювати свою роботу, переводячи деякі з них в он-лайн та ін. Хоча наслідки такого вибору наразі невідомі, вони, ймовірно, будуть довготривалими, частково через нерівний доступ до цифрових технологій⁵⁴.

⁵³ Lebni, J. Y., Abbas, J., Moradi, F., Salahshoor, M. R., Chaboksavar, F., Irandoost, S. F., Ziapour, A. (2020, July). How the COVID-19 pandemic affected economic, social, political, and cultural factors: A lesson from Iran. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(3), 298-300. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020764020939984>

⁵⁴ RSF. (2020). Social, Political, Economic, and Psychological Consequences of the COVID-19 Pandemic. Retrieved from Russel Sage Foundation: <https://www.russellsage.org/research/funding/covid-19-pandemic>

Фактори covid-19 безпосередньо пов'язані з психічним здоров'ям звичайних людей, з одного боку, але є серйозне занепокоєння з приводу того, що з іншого боку – тисячі летальних випадків. Пандемія covid-19 негативно вплинула на економіку: багато людей втратили роботу і не можуть заробляти на прожитковий мінімум. Страх економічних втрат підвищив рівень стресу і спричинив проблеми з психічним здоров'ям серед людей по всьому світу⁵⁵. Уряд Ірану, наприклад, запровадив превентивні заходи і правила, щоб зменшити занепокоєння громадськості щодо вирішення проблем психічного здоров'я. Уряд Ірану створив спеціальні медичні заклади для лікування осіб, інфікованих covid-19, після їхньої виписки з великих лікарень. Така мотивація допомогла відокремити хворих на covid-19 від їхніх родин до повного одужання, таким чином запобігши подальшому поширенню смертельної хвороби.

Уряд пообіцяв відтермінувати комунальні платежі на три місяці, а розстрочка оплати допомогла забезпечити комфорт сім'ям пацієнтів, тим самим зменшивши психологічний стрес⁵⁶.

Влада доклала зусиль, щоб зменшити занепокоєння, напругу та проблеми з психічним здоров'ям, впроваджуючи необхідні заходи. Уряд розробив програми для заохочення благодійників, які надають фінансову допомогу незахищеним і малозабезпеченим верствам населення. Завдяки цій програмі, що фінансується урядом, пацієнтам, інфікованим covid-19, та іншим здоровим людям надаються послуги психологічної терапії онлайн і телефоном. Це допомогло зняти емоційну напругу в суспільстві. Уряд почав пропонувати малозабезпеченим особам кредити під низькі відсотки і взяв під контроль сайти соціальних мереж, щоб виявляти і обмежувати поширення сенсаційних і оманливих матеріалів про хворобу covid-19. Це допомогло суспільству впоратися зі страхом, породженим неправдивою інформацією про covid-19⁵⁷.

На основі досліджень психічного здоров'я уряд ініціював програми соціальної підтримки та психологічні протоколи для тих, хто пережив covid-19. Для подолання страху та терору в суспільстві було розпочато плани з розгону місць масового скупчення людей і просвітницької роботи з населенням через засоби масової інформації. Уряд створив спеціальні постмораторійні служби для тих, хто помер як прямий наслідок хвороби, визнаючи, що похорон є важливим культурним компонентом у кожній громаді. Уряд ініціював ініціативи, спрямовані на інформування громадськості про перебіг хвороби та зменшення психологічного стресу в

⁵⁵ Lebni, J. Y., Abbas, J., Moradi, F., Salahshoor, M. R., Chaboksavar, F., Irandoost, S. F., Ziapour, A. (2020, July). How the COVID-19 pandemic affected economic, social, political, and cultural factors: A lesson from Iran. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(3), 298-300. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020764020939984>

⁵⁶ Lebni, J. Y., Abbas, J., Moradi, F., Salahshoor, M. R., Chaboksavar, F., Irandoost, S. F., Ziapour, A. (2020, July). How the COVID-19 pandemic affected economic, social, political, and cultural factors: A lesson from Iran. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(3), 298-300. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020764020939984>

⁵⁷ Lebni, J. Y., Abbas, J., Moradi, F., Salahshoor, M. R., Chaboksavar, F., Irandoost, S. F., Ziapour, A. (2020, July). How the COVID-19 pandemic affected economic, social, political, and cultural factors: A lesson from Iran. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(3), 298-300. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020764020939984>

суспільстві. Захисні заходи сприяли зміцненню довіри до людей, допомагаючи їм подолати страх, тривогу, стрес і проблеми з психічним здоров'ям⁵⁸.

Експерти з питань охорони здоров'я рекомендували рішення для уповільнення, підтримання та подолання проблем передачі covid-19, включаючи пріоритетність інвестицій у сектор охорони здоров'я над іншими секторами, такими як військові витрати, виділення субсидій усім громадянам, які мають приватний бізнес, та надання низькопроцентних кредитів відносно великим МСП. Вони також рекомендували звернути особливу увагу на вірус⁵⁹.

Пандемія covid-19 – це надзвичайна ситуація у сфері охорони здоров'я, яка спричинила економічну катастрофу: за кілька місяців кількість втрачених робочих місць перевищила збільшення робочих місць за попереднє десятиліття, а також серйозно вплинула на багато аспектів життя американського суспільства. Неоднакове реагування таких інституцій, як уряд, освіта та промисловість, сприяло нерівномірному поширенню вірусу та його впливу в залежності від місця проживання, раси, етнічного походження, статі та соціального статусу⁶⁰.

Пандемія мала значний вплив на психічне здоров'я людей. Як і в усьому світі, жителі Ассаму відчували смуток, розчарування, тривогу та відсутність апетиту під час національного локдауну, що сприяло швидкому зростанню кількості випадків, пов'язаних із психічним здоров'ям у штаті. Доктор Сангіта Датта, психіатр з міста Гувахаті, вважає, що економічна криза є основною причиною стрімкого зростання кількості випадків, пов'язаних з психічним здоров'ям в Ассамі⁶¹.

Охорона здоров'я та макроекономіка

Зростання витрат на охорону здоров'я є значущим питанням для економік, що розвиваються. Це пов'язано з тим, що неконтрольоване зростання витрат на охорону здоров'я може призвести до того, що країни, що розвиваються / недорозвинені, потрапляють у стан глибокої бідності. Зростання витрат на охорону здоров'я може бути пов'язане зі поширенням летальних випадків від діабету, серцево-судинних захворювань та раку, що може призвести до кризи в країнах з економікою, що розвивається, через зростаючий попит на спеціалізоване обладнання та підго-

⁵⁸ Lebni, J. Y., Abbas, J., Moradi, F., Salahshoor, M. R., Chaboksavar, F., Irandoost, S. F., Ziapour, A. (2020, July). How the COVID-19 pandemic affected economic, social, political, and cultural factors: A lesson from Iran. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(3), 298-300. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020764020939984>

⁵⁹ Lebni, J. Y., Abbas, J., Moradi, F., Salahshoor, M. R., Chaboksavar, F., Irandoost, S. F., Ziapour, A. (2020, July). How the COVID-19 pandemic affected economic, social, political, and cultural factors: A lesson from Iran. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(3), 298-300. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020764020939984>

⁶⁰ RSF. (2020). Social, Political, Economic, and Psychological Consequences of the COVID-19 Pandemic. Retrieved from Russel Sage Foundation: <https://www.russellsage.org/research/funding/covid-19-pandemic>

⁶¹ Pathak, M. (2020). Social, Political and Economic Impact of COVID-19 Pandemic on Assam: A Study. *Journal of Critical Reviews*, 7(16).

товку фахівців для виявлення та лікування хвороб⁶². Крім того, дослідження показує, що участь робочої сили впливає на витрати на охорону здоров'я.

Одна з можливих причин полягає в тому, що коли працездатне населення країни повністю зайняте, деякі професії, такі як гірничодобувна промисловість та інші галузі, наражають своїх працівників і прилеглі громади на ризики для здоров'я, які можуть призвести до хвороб і частих візитів до медичного закладу. Коли це відбувається, це тисне на уряд та відповідні зацікавлені сторони з метою розширення лікарень, що призводить до збільшення витрат на охорону здоров'я, і навпаки, за умови, що всі інші змінні залишаються незмінними (за інших рівних умов).

Результати цього дослідження збігаються з результатами дослідження, проведеного у Сполучених Штатах Америки, яке показало, що зміни на ринку праці та у сфері охорони здоров'я призводять до збільшення державних витрат на охорону здоров'я⁶³.

З одного боку, результати дослідження свідчать про те, що інфляція негативно впливає на витрати на охорону здоров'я в країнах, що розвиваються. Це означає, що, хоча негативна інфляція не є позитивним явищем для економіки в цілому, її вплив на охорону здоров'я може не призвести до зростання витрат на охорону здоров'я, оскільки ціни на товари та послуги, пов'язані з охороною здоров'я, не зростають. Негативний зв'язок між витратами на охорону здоров'я та інфляцією означає, що грошове вираження витрат на охорону здоров'я є постійним або падає, оскільки інфляція не підвищує, а знижує ціни. З другого боку, ймовірність негативного впливу інфляції на загальний економічний розвиток є очевидною, що може обмежити джерела надходжень до системи охорони здоров'я, що в кінцевому підсумку призведе до зростання витрат на охорону здоров'я⁶⁴.

Це дослідження показує, що макроекономічні змінні безпосередньо впливають на витрати на охорону здоров'я, оскільки зростання рівня доходу в країні дає змогу урядам збільшувати доходи через податки. Інфляція впливає на витрати на охорону здоров'я, оскільки вона впливає на ціноутворення продуктів і послуг, зокрема на вартість матеріалів, пов'язаних з охороною здоров'я. Хоча участь робочої сили може розширити базу доходів уряду, деякі професії наражають працівників і широкі верстви населення на ризики для здоров'я, що призводить до збільшення витрат на охорону здоров'я. Це означає, що витрати на охорону здоров'я в країнах, що розвиваються, прямо чи опосередковано пов'язані з макроекономічними змінними⁶⁵. Covid-19 негативно вплинув на макрое-

⁶² Zhou, L., Ampon-Wireko, S., Brobbey, E., Dauda, L., Owusu-Marfo, J., & Tetgoum, A. (2020). The Role of Macroeconomic Indicators on Healthcare Cost. *Healthcare*, 8(123). DOI: doi:10.3390/healthcare8020123

⁶³ Zhou, L., Ampon-Wireko, S., Brobbey, E., Dauda, L., Owusu-Marfo, J., & Tetgoum, A. (2020). The Role of Macroeconomic Indicators on Healthcare Cost. *Healthcare*, 8(123). DOI: doi:10.3390/healthcare8020123

⁶⁴ Zhou, L., Ampon-Wireko, S., Brobbey, E., Dauda, L., Owusu-Marfo, J., & Tetgoum, A. (2020). The Role of Macroeconomic Indicators on Healthcare Cost. *Healthcare*, 8(123). DOI: doi:10.3390/healthcare8020123

⁶⁵ Zhou, L., Ampon-Wireko, S., Brobbey, E., Dauda, L., Owusu-Marfo, J., & Tetgoum, A. (2020). The Role of Macroeconomic Indicators on Healthcare Cost. *Healthcare*, 8(123). DOI: doi:10.3390/healthcare8020123

кономіку через зростання витрат на охорону здоров'я, що безпосередньо вплинуло на зростання витрат на охорону здоров'я та ВВП країни.

Збільшення витрат на охорону здоров'я внаслідок пандемії covid-19

За нещодавнім дослідженням Фонду родини Кайзерів, багато страховиків очікують зростання витрат на охорону здоров'я цього року через відкладений попит після несвоєчасного надання медичної допомоги, прямі витрати, пов'язані з діагностикою та лікуванням covid-19, а також витрати на вакцини.

Згідно з другим дослідженням McKinsey & Company хоча прямий вплив пандемії covid-19 вже був значним, подальші рівні відкладеного або непрямого впливу можуть затьмарити безпосередні наслідки, що призведе до додаткових щорічних витрат для американської системи охорони здоров'я в розмірі 125–200 млрд дол. США. Наприклад, за оцінками дослідження, середня вартість лікування пацієнта з хронічним обструктивним захворюванням легень може зрости від 7 до 11 %, з приблизно 38 тис. дол. до майже 41 тис. дол. на одного пацієнта на рік. Це зростання витрат в основному пов'язане з очікуваним збільшенням інтенсивності симптомів у пацієнта через затримку лікування⁶⁶ (рис. 1).



Рис. 1. Нова модель PESTLEH

⁶⁶ Carson, R. (2021, February 23). Why COVID-19 Is Driving Up the Cost of healthcare in Retirement and What You Can Do Now to Prepare. Retrieved September 2021, from Forbes:

Руйнівний вплив пандемії covid-19 і подальших економічних криз на використання, витрати та зайнятість у сфері охорони здоров'я детально вивчався фахівцями сектору охорони здоров'я у США. Історичне падіння витрат на охорону здоров'я та значне скорочення робочих місць відбулося переважно протягом перших двох місяців пандемії, частково завдяки превентивним заходам, вжитим урядами та системами охорони здоров'я для припинення стаціонарного дискреційного та вибіркового лікування.

Оскільки США залишалися на карантині, щоб запобігти поширенню covid-19 і вивільнити ресурси системи охорони здоров'я для лікування нових пацієнтів з covid-19, витрати на охорону здоров'я та зайнятість впали на 24 і 10 % відповідно у квітні 2020 р. порівняно з двома місяцями раніше.

Висновок

Єдиною метою цього дослідження було оцінити, чи можна реформувати PESTLE-аналіз, включивши до нього охорону здоров'я як новий компонент. На основі ретельного аналізу даних, представлених вище, ми можемо зробити висновок про те, що сфера охорони здоров'я може бути класифікована як окремий вимір в рамках PESTLE-аналізу (див. рис. 1), оскільки вона мала і продовжує мати такий значний вплив на макроекономіку.

Гіпотетично, навіть якщо проігнорувати вплив пандемії на галузь охорони здоров'я, охорона здоров'я є однією з життєво найважливіших галузей у будь-якій економіці. Можна навіть стверджувати, що за відсутності безперебійно функціонуючої системи охорони здоров'я повна функціональність економіки зупиниться, оскільки утворяться вузькі місця, де споживчі товари / послуги будуть застоюватися в потоці виробництва через відсутність людської праці, яка є невід'ємною частиною виробничого процесу. Якщо уявити собі стихійне лихо, наприклад, пандемію, то економіка занурилася б у хаос за кілька днів, якби не безперебійно функціонуюча система охорони здоров'я.

Хоча охорону здоров'я буде введено як частину існуючого екологічного фактору, аналіз PESTLE зазнає повної перебудови, оскільки буде введено новий фактор, що впливає на макроекономіку, який можна назвати PESTLEN. Включення цього нового виміру матиме безпосередній вплив на інші існуючі фактори, такі як політичний фактор, соціальний фактор, технологічний фактор, економічний фактор і, що найважливіше, правовий фактор, оскільки вплив цього нового введення на макроекономіку повинен бути врахований для забезпечення реалістичнішого і практичнішого погляду на те, як такі суб'єкти, як корпорації і навіть глобальні уряди, долають зовнішні шоки, які впливають на макроекономіку.

На закінчення, згідно з висновками цієї наукової статті, дослідник однозначно підтримує ідею включення всіх витрат, пов'язаних з охоро-

ною здоров'я, до PESTLE-аналізу в рамках екологічного фактору в майбутньому. Економіки, як правило, працюють краще, коли існують функціонуючі системи охорони здоров'я, тому введення цього нового виміру лише спроектує вже існуючий кількісно вимірюваний вплив системи охорони здоров'я на загальну функціональність макроекономіки. Навіть у процесі стратегічного планування середовище охорони здоров'я може розглядатися як окремий вимір для забезпечення надійності роботи в майбутньому.

Перекладено з англійської мови.

Список літератури

1. Administrator. (2016, September 18). Scanning the Environment: PESTEL Analysis. Retrieved September 2021, from business to you.com: <https://www.business-to-you.com/scanning-the-environment-pestel-analysis/>
2. Amaratunga, D., Fernando, N., Haigh, R., & Jayasinghe, N. (2020, December 8). The COVID-19 outbreak in Sri Lanka: A synoptic analysis focusing on trends, impacts, risks, and science-policy interaction processes. *Progress in Disaster Science*. DOI: DOI: 10.1016/j.pdisas.2020.100133
3. Amiri, H. (2020) Iran: 2021-22 budget bill and economic crisis, *Iran Focus*. Available at: <https://iranfocus.com/economy/45615-iran-2021-22-budget-bill-and-economic-crisis/> (Accessed: October 15, 2022).
4. Aromataris, E., & Pearson, A. (2014). The systematic review: an overview. *AJN The American Journal of Nursing*, 114(3), 53-58.
5. Bandaranayake, S. (2021). The Impact of COVID-19 on Sri Lanka's economy. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3911792>
6. Carson, R. (2021, February 23). Why COVID-19 Is Driving Up the Cost of healthcare in Retirement and What You Can Do Now to Prepare. Retrieved September 2021, from Forbes:
7. Chutipongdech, T. (2022) *Using Thailand Public Airports as a Case Study for Industry Analysis by PESTEL-AHP*. Available at SSRN 4084702.
8. Denyer, D. and Tranfield, D., 2009. Producing a systematic review
9. Fossey, E., Harvey, C., Mcdermott, F., & Davidson, L. (2002, December 01). Understanding and Evaluating Qualitative Research. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 36(6), 717-732. DOI: <https://doi.org/10.1046/j.1440-1614.2002.01100.x>
10. Issa, T., Chang, V., & Issa, T. (2010, August). Sustainable Business Strategies and PESTEL Framework. *GSTF INTERNATIONAL JOURNAL ON COMPUTING*, 1(1), 73-80. DOI: 10.5176_2010-2283_1.1.13
11. Jones, M. L. (2004, 07th October). Application of systematic review methods to qualitative research: practical issues. *Leading Global Nursing Research*, 48(3), 271-278. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2004.03196.x>
12. Lauren Villa, M. P. H. (2016) Marijuana vs alcohol, *Drugabuse.com*. Available at: <https://drugabuse.com/blog/marijuana-vs-alcohol/> (Accessed: October 15, 2022).

13. Lebni, J. Y., Abbas, J., Moradi, F., Salahshoor, M. R., Chaboksavar, F., Irandoost, S. F., Ziapour, A. (2020, July). How the COVID-19 pandemic affected economic, social, political, and cultural factors: A lesson from Iran. *International Journal of Social Psychiatry*, 67(3), 298-300. DOI: <https://doi.org/10.1177/0020764020939984>
14. Madsen, D. III. and Grønseth, B. O. (2022) "PESTEL Analysis," in *Encyclopedia of Tourism Management and Marketing*. Edward Elgar Publishing.
15. Martinez-Contreras, R. M. et al. (2022) "Pestel Analysis and the Porter's Five Forces: An Integrated Model of Strategic Sectors," in *Handbook of Research on Organizational Sustainability in Turbulent Economies*. IGI Global, pp. 292–314.
16. Pathak, M. (2020). Social, Political and Economic Impact of COVID-19 Pandemic on Assam: A Study. *Journal of Critical Reviews*, 7(16).
17. Pathak, R. (2021, 15th February). What is PESTLE Analysis? Everything you need to know about it. Retrieved September 2021, from Business Analytics: <https://www.analyticssteps.com/blogs/what-pestle-analysis>
18. Preuss, C. V., Kalava, A. and King, K. C. (2022) "Prescription of controlled substances: Benefits and risks," in *StatPearls [Internet]*. StatPearls Publishing.
19. Redford, A., & Dills, A. K. (2021, January). The Political Economy of Drug and Alcohol Regulation During the COVID-19 Pandemic. *Forthcoming Southern Economics Journal*. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3728996>
20. Rhyan, C. (2021, April 16). Perspective: Are Rising Health Care Prices Another COVID-19 Side Effect? Retrieved September 2021, from Newsroom: <https://altarum.org/news/are-rising-health-care-prices-another-covid-19-side-effect>
21. RSF. (2020). Social, Political, Economic, and Psychological Consequences of the COVID-19 Pandemic. Retrieved from Russel Sage Foundation: <https://www.russellsage.org/research/funding/covid-19-pandemic>
22. The Economic Times. (2021, September). Definition of 'Macroeconomics'. Retrieved from <https://economictimes.indiatimes.com/definition/macroeconomics>
23. Ugarte, R. (2021) "When a pandemic disrupts the export of people," *Items*, 5 August. Available at: <https://items.ssrc.org/covid-19-and-the-social-sciences/covid-19-fieldnotes/when-a-pandemic-disrupts-the-export-of-people/> (Accessed: October 15, 2022).
24. Wafula, W. N. (2022) *Strategic Management Practices and Organizational Culture Among Microfinance Institutions in Kenya (Doctoral dissertation, university of Nairobi)*.
25. Zhou, L., Ampon-Wireko, S., Brobbey, E., Dauda, L., Owusu-Marfo, J., & Tetgoum, A. (2020). The Role of Macroeconomic Indicators on Healthcare Cost. *Healthcare*, 8(123). DOI: [doi:10.3390/healthcare8020123](https://doi.org/10.3390/healthcare8020123)

Стаття надійшла до редакції 6 жовтня 2022 р.

Прийнято до публікації: 14 листопада 2022 р.

Опубліковано: 15 грудня 2022 р.